

Szeged városa mélyen őrzi gróf Széchenyi István emlékezetét. Ha fel sem figyelünk rá, nevének említése köznapijaink része, hiszen ezt a nevet viseli a város főtere, amelyet alig több mint egy hónappal a legnagyobb magyar halála után neveztek el Széchenyi térnek. Az alábbiakban G. Tóth Ilona levéltáros, a Csongrád Megyei Levéltár munkatársa eleveníti fel Széchenyi és Szeged kapcsolatának évszámait.

Milyen alkalommal járt Széchenyi István először Szegeden?

– 1833-ban jött először Szegedre, mégpedig váratlanul és nem is akármilyen úton. A Duna hajózhatósága érdekében tett törökországi útjáról visszajövet elhatározta, hogy egy gőzhajót hoz Szegedre, ezzel is korteskedve a modern közlekedési eszköz mellett. Ekkor kötött ki először gőzhajó Szegednél, s gondolhatjuk, a szegedi nép mennyire meglepődött. Egy korabeli leírás szerint „a ráccok szájátva bámultak, az asszonyok boszorkányságot sejtve keresztet vetettek, a magyarok renyhén megmaradtak csónakjaikkal a víz közepén, alig lehetett a robogó gőzzel kitérni előlük”. A váratlanul érkező grófot Grüber József piarista rendfőnök ismerte fel, s meg is hívta ebédre. Széchenyi ezután meglátogatta a szegedi Casinót is.

Ekkorra már nagy híre volt az országban. Mit tudtak róla Szegeden?

– Tudták róla, hogy 1825-ben megalapította az akadémiát, s ismerhették addigra már megjelent, Hitel, Világ és Stadium című három el-

Gróf Széchenyi István, a város első díszpolgára A legnagyobb „szegedi”

méleti művét. Tudták róla, hogy az ország ipari és kereskedelmi fejlődése útjában a legfőbb akadályt a megmaradt ósiségben látja, hogy követeli a törvény előtti egyenlőséget, a köztelhervelést és az ipar és a kereskedelem szabadságát. Ismerték országgyűlési szereplését is, hiszen Szeged országgyűlési követi rendszeresen beszámoltak róla, s a városból származó joghallgatók is elhozták Széchenyi híret a pozsonyi országgyűlésről.

Honnan eredt a gondolat, hogy Széchenyi Istvánt díszpolgárrá válassza a város?

– A gőzhajós látogatás után Szeged Város Választott Községe elhatározta, hogy felveszi tagjai közé. Ehhez azonban arra volt szükség, hogy Széchenyi István gróf, az ország egyik legnagyobb földbirtokosa – a város polgára legyen. A testület kérésére a városi tanács beleegyezett a polgári cím adományozásába, anélkül, hogy annak egyes feltételeit, mint a fizetendő polgártaxa vagy a városban birtokolt ház, Széchenyi teljesítette volna. A címet így Szeged első díszpolgári címének lehet tekinteni.

Hogyan fogadta a polgári felkérést a gróf?

– Örömmel vette, s azt ajánlotta, hogy majd Pozsonyban átveszi a díszpolgári oklevelet. A kérdés csak az volt, milyen ceremóniát rendezzenek a nagy eseményre. A szegedi tanács előbb úgy gondolta, hogy az oklevelet a két szegedi országgyűlési követ a pozsonyi városi tanács közgyűlési ter-

G. Tóth Ilona levéltáros: „Széchenyi halálában is adott valamit Szegednek” (Fotó: Nagy László)

mében adja át, a pozsonyi tanács tagok és országgyűlési követek jelenlétében. Csak-hogy időközben a szegedi követek tudomására jutott, hogy Pozsony is pályázik arra, hogy ugyanezt a címet ajánlja fel Széchenyinek, aki ebben az időben még csak Pestnek volt díszpolgára. 1834-ben Széchenyi István ismét Szegeden járt, akkor szóban is elfogadta a díszpolgárságot, ám olyan megjegyzést tett, hogy az eskütétel csak kényszeredettségből, hiszen ő születésétől fogva a haza hí polgára. A városi tanács tehát elállt az eskütől, bár valószínű, hogy Széchenyi mégis letette volna. Egyéves huzavona után végül a két országgyűlési követ adta át a polgárosító levelet.

Széchenyi István 1834

után a magyar ipar szempontjából olyan jelentős országos tevékenységét folytatott, mint a dunai gőzhajózás megszervezése, a kereskedelmi bank alapítása, vagy az óbudai hajógyár építése. Mi előnye származott Szegednek befolyásos díszpolgárból?

– A városi tanács legelőször egy vízrendezési terv támogatását kérte tőle. A tervet Vedres István készítette: egy, a Dunát és a Tiszát összekötő csatorna lett volna, amelynek megvalósítása jó hatással lett volna az ország rész ipari és kereskedelmi fejlődésére. Ezt a tervet a követek az országgyűlés elé terjesztették, a városi tanács pedig ugyanakkor levélben kérte meg Széchenyi Istvánt a

támogatásra. A gróf válaszában 1835 július 31-én meg is ígerte ezt. A folyószabályozások ugyan másként alakultak, de Széchenyinek egy kisebb, gyakorlati javaslatából látszik, mennyire komolyan vette a szegedi díszpolgárságot. 1836 februárjában arról értesítette Kiss József szegedi főbíró, hogy az óbudai hajógyárban újabb gőzhajókat készílnék építeni, s az angol mester nincs megelégedve az ott dolgozó magyar munkásokkal. Megelőzendő, hogy olasz hajóépítőket hozassanak, Széchenyi arra gondolt: a szegedi hajóácsok számára jó kereseti forrás lenne a dolgozó magyar munkásokkal. Megelőzendő, hogy olasz hajóépítőket hozassanak, Széchenyi arra gondolt: a szegedi hajóácsok számára jó kereseti forrás lenne a dolgozó magyar munkásokkal. Megelőzendő, hogy olasz hajóépítőket hozassanak, Széchenyi arra gondolt: a szegedi hajóácsok számára jó kereseti forrás lenne a dolgozó magyar munkásokkal. Megelőzendő, hogy olasz hajóépítőket hozassanak, Széchenyi arra gondolt: a szegedi hajóácsok számára jó kereseti forrás lenne a dolgozó magyar munkásokkal.

Új politikai társbérlet Franciaországban

„Nem lehetne meg nem történné tenni a parlament feloszlatását?” – teszi fel a kérdést a Le Monde karikatúrájában búskomor arccal Jacques Chirac. A francia köztársasági elnök ugyanis, amikor április 21-én bejelentette a parlament feloszlatását, illetve a jövő évi Európa parlamenti választások miatt előrehozott nemzetgyűlési választások kiírását, még nem sejtette, hogy új fejezetet ír az V. Köztársaság történetében.

Chirac „abszolút” elnöki hatalmat akart,

a francia választópolgárok viszont csak „korlátozott” elnöki hatalmat szavaztak meg számára. A vereség olyan megrázó erejű volt, hogy június 2-án, a második forduló eredményeinek bejelentése után nem kívánt a tévé nyilvánossága elé lépni, szótartó inténi a nemzethez, csak csendben visszavonulva, szűk baráti körben értékelni az eseményeket. A másnapi „passation du pouvoir”, a hatalom átadásának procedúrája is az események jelentőségéhez képest viszonylagos csendben zajlott le. Nem volt mit ünnepelnie. A gaullista miniszterelnököt, Alain Juppé-t a szocialista párt vezetője, Lionel Jospin váltotta fel a miniszterelnöki bársonyszékben. És ezzel egy újabb „társbérlet” vette kezdetét Franciaországban.

A ’80-as évektől ugyanis a franciák új jelenséggel és politikai fogalommal voltak kénytelenek megismerkedni a társbérlet intézményeivel. Elsőként Francois Mitterrandnak szavazták meg a „bon cohabitant”, a jó társbérletnek kijáró megtisztelő jelzőt, a kérdés most már csak az, vajon Jacques Chi-

rac kiérdemli-e majd ezt az előkelő címet. Márpedig a francia félelnöki rendszer lényegénél fogva eredetileg éppen azon az elképzelésen alapult, hogy a parlament és a köztársasági elnöki választásokat ugyanaz a párt nyeri meg. Ha pedig két különböző párt nyeri meg a két választást (ez történt most is), akkor a köztársasági elnök kénytelen a parlamenti ellenzékéből – jelenleg a szocialista párt és a szövetségesei közül – kinevezni a miniszterelnököt. Ekkor következik be az együttes, a kényszerű társbérlet időszaka, amely a 80-as években már két alkalommal is előfordult Franciaországban. A jelenlegi helyzet érdekességét az adja, hogy egyfelől először fordul elő, hogy „fordított társbérlet” alakuljon ki: nevezetesen egy jobboldali köztársasági elnöknek kelljen együtt élnie egy baloldali miniszterelnökkel, másfelől pedig az a két személy fog együtt kormányozni, aki az előző elnökválasztáson egymás politikai ellenfele volt. Ami Lionel Jospinnek 1994-ben még új „image”-et kialakítva (új frizura, új szemüveg, új feleség) sem sikerült elérnie a köztársasági elnöki posztért folytatott küzdelemben, az most, 1997-ben nyerőnek bizonyult. A parlamenti választási harcból győztesen kikerülő párt első embere így első nyilatkozatában mintegy válaszként Chirac-nak, némi iróniával, joggal jelenthette ki: „Mindig kockázatos szót adni a népek. De

megadták neki, elfogadta és nyertünk.”

Pedig maga a választási kampány nehezen indult. Látványlag minden a hatalmon lévő jobbközép koalíciónak kedvezett. A jobboldal ugyanis talán sohasem tűnt ilyen egységesnek, fegyelmelőzöttnek és szervezettnek; a szocialista párt vezette baloldal pedig ilyen felkészületlennek. A politikai élet üresítő azonban kiszámíthatatlannak. A jobboldali vereség okai nyilvánvalóan a korruptió botrányokban, a gazdasági problémák és a munkanélküliség megoldatlanságában keresendők. Az eredmények értékelése azt mutatja, hogy a klasszikus jobboldal sokat veszített elektori bázisából, és együttvéve kevesebb képviselőt juttatott be a jelenlegi parlamentbe, mint a gaulle-ista párt egymaga az előzőbe. Maga a vereség nyilvánvalóan azonnali vitákat indított el a pártban, elsősorban annak „történelmi vezetői” és a fiatal generáció között, s nem kétséges, hogy az előző elnökválasztáson egymás politikai ellenfele volt. Ami Lionel Jospinnek 1994-ben még új „image”-et kialakítva (új frizura, új szemüveg, új feleség) sem sikerült elérnie a köztársasági elnöki posztért folytatott küzdelemben, az most, 1997-ben nyerőnek bizonyult. A parlamenti választási harcból győztesen kikerülő párt első embere így első nyilatkozatában mintegy válaszként Chirac-nak, némi iróniával, joggal jelenthette ki: „Mindig kockázatos szót adni a népek. De

a konzervatív értékek mellett kardoskodnak.

Alain Peyrefitte szenátor pedig a Figaro június 2-ai számában egyenesen „történelmi kompromisszumot” javasol a jobboldal és a

szélsőjobb között, hasonló közös programot és szövetséget ahhoz, amelyet húsz évvel ezelőtt Francois Mitterrand kötött a Francia Kommunista Párttal.

A jobbközép kormány azonban – amit gyakran a szemére vetettek – nem volt képes megakadályozni a szélsőjobb, a Le Pen vezette Nemzeti Front aggasztó előretörését Franciaországban, és csak a francia választási rendszernek köszönhető, hogy a Nemzeti Frontnak, Toulon polgármesterének személyében csupán egyetlen képviselője jutott be a parlamentbe. Le Pen nem csinált titkot abból, hogy szavazótáborát a jobboldal „szankcionálására” és a baloldal melletti voksolásra szólította fel. Mindez nem jelent azonban azt a jobboldali körökben baloldali győzelem esetén gyakran hangoztatott nézetet, hogy Lionel Jospin a Nemzeti Front szavazatai juttatták a miniszterelnöki székbe. A közvéleménykutatások ugyanis azt mutatják, hogy a pártelnök utasítása ellenére a Nemzeti Front elektori bázisa a második fordulóban inkább tartózkodott, vagy a jobboldal jelöltjére szavazott, és csak elenyésző százalékban voksolt a baloldalra. Túlás tehát „baloldali lepenizmus” jelenségéről beszél.

A baloldali politikai családok közül érthető a kommunista párt öröme, amely 1981 óta a legjobb eredményt érte el (37 képviselővel), bár a kormányban való részvételnek továbbra is megvannak a „kemény vonal” ellenzői.

Az sem elhanyagolható, hogy először jutott be a parlamentbe a „zöldek” nyolc képviselője, valamint, hogy

hatvanhárom hölgy is helyet foglal

az 577 tagú francia képviselőházban. A baloldali kommunistákkal összesen 320 mandátumot tudhat magáénak, ami még ha nem is abszolút többség, de elegendő a stabil kormányzathoz.

A legendás szigorú, puritán és republikánus értékeket valló Lionel Jospin a ’93-as választási vereség után taktikusan visszavonulva most a társadalmi megújulás embereként tudott színre lépni. Erősen karcsúsított, feminizált és pluralista („zöldekkel”), kommunisták-körökben baloldali győzelem esetén gyakran hangoztatott nézetet, hogy Lionel Jospin a Nemzeti Front szavazatai juttatták a miniszterelnöki székbe. A közvéleménykutatások ugyanis azt mutatják, hogy a pártelnök utasítása ellenére a Nemzeti Front elektori bázisa a második fordulóban inkább tartózkodott, vagy a jobboldal jelöltjére szavazott, és csak elenyésző százalékban voksolt a baloldalra. Túlás tehát „baloldali lepenizmus” jelenségéről beszél.

Kossuth előretörésével Széchenyi veszített politikai jelentőségéből.

A Széchenyi teret említette: ha jól tudom, ez volt az első köztér a világon, amelyet Széchenyi Istvánról neveztek el.

– Széchenyi kapcsolata Döblingbe vonulása után megszakadt Szegeddel, ám halála után (1860. április 8. minden szegedi templomban gyászmisét tartottak. A városi tanács, Szeged akkori polgármestere, Gamperl Alajos javaslatára (aki később nemessé lett és nevét Gyöngyössyre változtatta) 1860 május 11-én egyhangúlag elhatározta, hogy a városháza előtti teret Széchenyi Istvánról nevezzék el. Azt a teret, amelyről első látogatása alkalmával Széchenyi ironikus megjegyzte, hogy a 26 hold pusztaságon a szegediek legalább burgonyát teremthetnének. A névadással Széchenyi halálában is adott valamit Szegednek. A városi tanács a tér elnevezésére megkapta a császári helytartó tanács engedélyét, s ez egy olyan időszakban történt, amikor a Bach-korszak önkénye már enyhült ugyan, de 1867-ig az országban sehol nem lehetett 1848–49-ről és Széchenyiről beszélni. Szeged polgára viszont megtehetné, hogy bármikor szabadon kimondhassa a legnagyobb magyar nevét. Ebben az időszakban még tele volt az ország titkosrendőrökkel, akik miatt nem lehetett nyíltan beszélni. Szeged népe viszont hétköznapijaiban őrizte Széchenyi nevét, s ez hallatlanul fontos volt: ennek is szerepe van abban, hogy Szeged – Nagycenk után – a második város, ahol máig legerősebben él Széchenyi István kultusza.

Panek Sándor

az „erényes köztársaság”,

azaz a növekvő politikai korrupció megfékezése, a mandátumok és közfunkciók halmozásának visszaszorítása szerepel. Ennek fontos részét képezi a republikánus intézményrendszer reformja, ezen belül az alkotmány sokat halogatott módosítása, a köztársasági elnöknek a jelenlegi héttel szemben csak öt évre történő megválasztása, a decentralizáció felgyorsítása, és a referendum rendszerének felújítása. Célkitűzéseinek harmadik eleme az európai gondolat újrafogalmazása, azaz egy olyan új Európa-konceptió kidolgozása, amely „a demokrácia, a növekedés, és a foglalkoztatottság Európája” lenne. A pillanat kedvezőnek tűnik számára, ugyanis a Európai Unió 15 országából kilencben jelenleg szociáldemokrata színvetű kormány van hatalmon.

Szénási Éva történész-politológus